

Maartje Kouwenberg en Nina Wolters promoveerden binnen een maand beiden op het onderwerp sociaal-emotioneel welbevinden en sociale relaties bij dove en slechthorende jongeren. Hun studies bevestigen eerder onderzoek dat deze jongeren meer dan gemiddeld problemen ervaren. Beide promovendi laten zien welke onderliggende factoren daarbij een rol spelen. Goede relaties met leeftijdsgenoten en leerkracht dragen bij aan het welbevinden, leert het onderzoek. Inzicht in het eigen gedrag en gevoelens kan dove en slechthorende jongeren helpen hun sociale relaties te verbeteren.

Twee promovendi benadrukken belangrijke rol sociale omgeving

Goede sociale relaties verhogen welbevinden

In Nederland volgen steeds meer dove en slechthorende jongeren regulier onderwijs. Vaak zijn ze in hun klas de enigen met een gehoorverlies. Wat voor consequenties heeft dat? Worden ze geaccepteerd door hun klasgenoten? Leidt dit tot psychische problemen? Er is de laatste jaren onderzoek gedaan naar het sociaal-emotioneel welbevinden van dove en slechthorende jongeren. Hieruit blijkt dat ze meer problemen ervaren dan horende jongeren. Onduidelijk was echter hoe dit komt.

“Dove en slechthorende jongeren ervaren vaker problemen in acceptatie door klasgenoten en populariteit op school”, beweert Nina Wolters. Ze nuanceert echter gelijk haar uitspraak en zegt: “Je moet onderscheid maken tussen jongens en meisjes, maar ook in welke groep ze zitten. Een voorbeeld is de overgang van de basisschool naar de brugklas. In groep 8 zijn

jongens en meisjes minder populair in de klas. Alleen als het gaat om acceptatie hebben meisjes minder problemen. In de brugklas draait dat echter om. Het welbevinden van meisjes daalt na de schooltransitie en dat komt door de daling in acceptatie.” Ze verklaart: “In meisjesvriendschappen is communicatie heel belangrijk. Door communicatie creëren ze sociale verbondenheid. Vandaar dat die meisjes in de brugklas meteen problemen ervaren omdat ze moeite hebben met deelname aan (groeps)gesprekken. Voor jongens geldt wat anders. Jongens ondernemen samen meer activiteiten; ze sporten bijvoorbeeld. Ook communiceren ze anders, dominanter, korter. Communicatie speelt voor hen een minder belangrijke rol.” Voor zowel jongens als meisjes geldt echter dat goede communicatieve vaardigheden een positieve invloed hebben op relaties met klasgenoten. Daarnaast concludeert Wolters dat teruggetrokken gedrag in het regulier onderwijs tot problemen leidt. Over het speciaal onderwijs zegt ze: “De relatie met de leerkracht is daar belangrijk voor het welbevinden van de leerlingen. Deze wordt als minder positief beoordeeld dan die met de leerkracht in het reguliere onderwijs. Dat zegt trouwens niet per se iets over de leerkracht, maar meer over de heterogeniteit van de populatie op cluster 2-scholen en hun verschillende communicatieve voorkeuren. Voor de leerkracht is het belangrijk dat hij een positieve houding promoot. Daarnaast denk ik dat het zelfvertrouwen van leerlingen heel belangrijk is. Je bent een puber en wilt niet anders zijn.”

Maartje Kouwenberg knikt regelmatig en zegt de meeste resultaten van Wolters te herkennen. Het onderzoek van de

Nina Wolters: “Ons onderzoek laat zien dat je moet nuanceren als het gaat om uitspraken over gedrag, sociale relaties en sociaal-emotioneel welbevinden.”

Foto's: Peter van Veen

“GEBREKKIG SOCIAAL FUNCTIONEREN DRAAGT BIJ AAN DEPRESSIEVE SYMPTOMEN”

Maartje Kouwenberg: “Gebrekkig sociaal functioneren draagt bij aan depressieve symptomen. Het is dus belangrijk om aandacht te besteden aan het sociaal functioneren.”

Leidse promovenda richtte zich meer op de gevoelens van dove en slechthorende jongeren. Ze laat zien dat deze jongeren de kwaliteit van hun vriendschappen lager waarderen dan horende jongeren, minder empathisch vermogen hebben en meer worden gepest. Ze maakt hierbij de kanttekening: “Dove kinderen worden niet meer gepest dan horende kinderen in het algemeen, maar wel als je naar specifieke vormen van pestgedrag kijkt. Ze worden bijvoorbeeld meer genegeerd en minder uitgenodigd op feestjes.” Ook vond Kouwenberg dat dove en slechthorende kinderen met ouders die hogere eisen stellen minder kans hebben later gepest te worden. “Hiermee maak je ze weerbaarder. Geef je ze zelfvertrouwen”, concludeert ze. “Ook ik vond in mijn onderzoek dat dove en slechthorende jongeren in het speciaal onderwijs consequent meer problemen ervaren dan slechthorende jongeren in het regulier onderwijs. In mijn conclusies heb ik gezet dat het in cluster 2 gaat om leerlingen met meer problemen. Het onderwijs is niet de oorzaak dat zij slechter scoren, maar kinderen met meer problemen gaan naar het speciaal onderwijs.” Kouwenberg concludeert verder dat dove en slechthorende jongeren niet op alle vlakken meer problemen ervaren, zo hebben zij niet meer somatische klachten dan hun horende leeftijdsgenoten.

Op de vraag wat ouders, leerkrachten en hulpverleners moeten doen met de resultaten van hun onderzoek, aarzelen beiden. “Wij hebben niet onderzocht hoe interventieprogramma’s werken”, zegt Kouwenberg. Wolters vervolgt: “Ons onderzoek laat zien dat je moet nuanceren als het gaat om uitspraken over gedrag, sociale relaties en sociaal-emotioneel welbevinden. Dat je niet moet roepen: Zij hebben weinig zelfvertrouwen omdat ze in dat of dat type onderwijs zitten. Sociale relaties en welbevinden worden door zoveel verschillende factoren bepaald. Het is een

ingewikkeld samenspel.” Kouwenberg bevestigt het en zegt: “Gebrekkig sociaal functioneren draagt bij aan depressieve symptomen. Het is dus belangrijk om aandacht te besteden aan het sociaal functioneren. Leg kinderen uit waarom je dingen doet zoals je ze doet. Communiceer hoe je je voelt. Verklaar je gedrag naar je kind of naar je leerling. Waarom ben je soms boos? Als je als doof of slechthorend kind niet alles meekrijgt weet je ook niet hoe sociale relaties werken.”

Kentalis heeft over het onderzoek van Wolters een brochure opgesteld met onder andere concrete tips (zie ook kader). “Hierin staat onder andere iets over de wisselwerking tussen communicatieve vaardigheden en teruggetrokken gedrag. Dit hangt weer samen met zelfvertrouwen. Ik denk dat leerlingen zich ervan bewust moeten worden dat gedrag altijd onderhevig is aan interpretaties van anderen. Hierbij kan de leerkracht ze helpen. Ook heeft hij een belangrijke rol om leerlingen voor te bereiden als ze overstappen naar bijvoorbeeld de brugklas in het regulier onderwijs. In de brochure staan tips hoe je dat kunt doen.”

PETER VAN VEEN

Maartje Kouwenberg

Maartje Kouwenberg is promovenda aan de Universiteit Leiden. Haar onderzoek maakt deel uit van een brede studie naar welke sociaal-emotionele factoren bijdragen aan goed welbevinden bij kinderen en jongeren met gehoorverlies of autismespectrumstoornis of zonder een beperking. Met de titel *Social-emotional factors underlying Internalizing problems & Peer relations in deaf or hard of hearing youth* promoveert ze op 18 april. “Uit onderzoek blijkt dat dove en slechthorende jongeren meer internaliserende problemen ervaren en ook meer problemen ervaren in relaties met andere jongeren. Ik heb onderzocht wat de onderliggende factoren hiervan zijn.” Meer informatie over het onderzoek is te lezen op www.focusonemotions.nl.

Nina Wolters

Nina Wolters werkt bij Kentalis en promoveerde 27 maart aan de Radboud Universiteit Nijmegen op *Social participation of deaf youth in school*. Ze onderzocht de sociale status van 155 dove en slechthorende leerlingen en 1500 horende jongeren in groep 8, de brugklas en de tweede klas van het voortgezet onderwijs. Wolters: “In mijn onderzoek ga ik in op de vraag wat er voor zorgt dat sommige leerlingen geaccepteerd worden en populair zijn en anderen weer niet en hoe dit het welbevinden van leerlingen op school beïnvloedt.”

Naar aanleiding van dit onderzoek is een brochure verschenen met de titel *Sociale participatie van dove jongeren op school*. Onderzoek naar acceptatie en populariteit van dove en slechthorende leerlingen in de leeftijd van 11 tot 14 jaar. Deze is te downloaden via www.kentalis.nl.